

PRÁVO PROTI DOMÁCEMU NÁSILIU V KONTEXTE SLOVENSKEHO PRÁVNEHO PORIADKU

JANA SCHÄFFEROVÁ

Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovenská
republika

Abstract in original language

Hlavnou témou, ktorú rozoberám vo svojom článku, je spôsob, ktorým je domáce násilie upravené v ústave, ústavných zákonoch a ostatných právnych predpisoch Slovenskej republiky. Ako sa brániť silou práva proti násiliu páchaného doma medzi členmi rodiny a partnermi navzájom. Je právo na ochranu pred domácim násilím dostatočné? Domáce násilie má každý rok stúpajúcu tendenciu, a preto jej dôležité, aby boli dodržané záväzky Slovenskej republiky, s medzinárodnými dokumentmi OSN, Rady Európy a Európskej únie na jej dôslednú ochranu a rafinovanosť, a tým zabezpečiť právnu istotu pre obe domáceho násilia.

Key words in original language

Domáce násilie; právne predpisy; agresia; páchatel.

Abstract

The main theme, which she discusses in his article, is the way in which domestic violence is governed by the Constitution, constitutional laws and other legislation of the Slovak Republic. How to defend against the force of law against violence at home among family members and partners to each other. Is entitled to protection from domestic violence sufficient? Domestic violence is every year increasing, and therefore its important that they fulfill the commitments of the Slovak Republic to the United Nations international instruments, the Council of Europe and European Union for its comprehensive protection and sophistication, and thus provide legal certainty for victims of domestic violence.

Key words

Domestic violence; legislation, aggression; offender.

Domáce násilie- pojem

Domáce násilie (či násilie v rodine) zastupuje významný sociálny fenomén formy násilia rozšírený po celom svete. V Slovenskej republike dlhú dobu bol (a stále často je) považovaný za zanedbateľný a prevažne súkromný problém partnerov. Dnes sa závažnosť témy dostáva do povedomia odbornej i širokej verejnosti, od polovice 90. rokov prebieha niekoľko diskusií na všetkých úrovniach a postupne nadobúda na dôležitosť i v očiach politikov ako samostatný a na poplach bijúci problém. V západných krajinách na túto problematiku začali pred rokmi upozorňovať ženské hnutia a dnes k tomuto

máme nielen medzinárodnej deklarácie na úrovni OSN a EÚ, ale aj legislatívne zmeny a opatrenia v celom rade krajín sveta. Väčšinu z nich podpísala aj vláda Slovenskej republiky.

Pojem domáceho násillia by bolo možné definovať ako jav, pre ktorý je príznačná jeho nejednotnosť v definovaní, pre jeho širokospektrálne a mnohotvárne pôsobenie. Domáce násillie existuje od nepamäti, od počiatku ľudstva, avšak do dnešného dňa neexistuje tak ako ani u nás ani v medzinárodných dokumentoch jeho presná a jednotná definícia. Tento druh násillia nie je závislý ani na sile, mentálne úrovni, veku a sociálneho postavenia násillníka a jeho obeť a môže mať rôzne formy akým sa prejavu, čo spôsobuje najväčší problém pre jeho legislatívnu úpravu. Prakticky niet miesta, kde by sa nevyskytovalo.

Jednotné definovanie domáceho násillia by značne prispelo k výskumu domáceho násillia, k jeho legislatívnej úprave a napokon jeho hlavný prínos by bol pre samotnú obeť domáceho násillia páchaného v domácom prostredí. Domáce násillie sa môže odohrávať medzi všetkými členmi domácnosti, môže mať medzigeneračná podobu (násillie na deťoch alebo násillie na senioroch) alebo môže dochádzať k násilliu partnerskému. Domáccim násillím je všeobecne pochopiteľné správanie, ktoré u jedného z partnerov spôsobuje strach z druhého. Skrz moc, ktorú tento strach poskytuje, kontroluje násillný partner správanie toho druhého partnera . Medzi dôležité a typické znaky domáceho násillia patrí skutočnosť, že agresor aj obeť sú navzájom blízke a známe osoby. Medzi znaky domáceho násillia patrí aj fakt, že sa násillné činy uskutočňujú na súkromnom mieste mimo dosahu verejnej kontroly a takmer bez akýchkoľvek svedkov. Čo sa týka početnosti a mnohosti javu – čo do jej kvantity, tak v násillí sa neustále opakuje a to niekoľkokrát. Nejde o obyčajný jednorazový incident, jav, situáciu, ale o striedanie fázy pokoja s násillím, po ktorých môže nasledovať zmierenie. a v neposlednej rade sľuby. Špecifickým znakom domáceho násillia je tiež jeho vzrastajúcej intenzita, keď zo začiatku ide napríklad o obyčajné strkanie obeť, ktoré môže po niekoľkých útokoch vyústiť až v surovej bitie. Výnimkou javu nie je ani jeho dlhodobé trvanie. Domáce násillie môže vo vzťahu pretrvávajúť aj po veľmi dlhú dobu, rádovo niekoľko rokov. Neposledným znakom je tiež postoj obeť k agresorovi, ktorý zapríčiňuje to, že sa obeť chová iným spôsobom ako obeť poškodené cudzím páchatelom. Jej ochota spolupracovať na potrestanie kolíše z pocitu samoty a straty blízkej osoby-agresora. Veľkú rolu tu zohráva psychický nátlak násillníka na obeť, vyhrážanie, dúfanie v polepšenie páchatel'a, obavy z osamotenía, finančnej a materiálnej závislosti, pocity viny, hanba a mnohokrát aj pre trvávajúce city k násillníkovi.

Z historického hľadiska bolo domáce násillie pred rokom 1989 výslovne tabu, a to ako z hľadiska národného, tak aj z hľadiska medzinárodného a nie tomu až tak dávno (zhruba posledné dve desaťročia), čo sa mu začala venovať pozornosť hlavne na medzinárodnej úrovni pod značným tlakom

mimovládnych organizácií. „Mnohé medzinárodné dokumenty deklarovali, že právo byť vystavovaná či vystavovaný domácemu násiliu alebo hrozbe domáceho násilia je základným a univerzálnym ľudským právom.,¹ Pri štúdiu histórie tohto pojmu veľa optimizmu neprináša. Táto téma sa dostala do úrovne verejnej až koncom deväťdesiatich rokov, prešla si neľahkú cestu na samotných členov rodiny, a aj po spomínanom roku 1989 šlo do úzadia domáce násilie na úrok rôznorodým politickým problémom. Slovenská republika je členským štátom Európskej únie a aktívne sa snaží spolupodieľať socializmom, kedy boli všetky negatívne spoločenské javy zastierané a umlčované, hlavnú úlohu riešenia vtedajší štát ponechával sa na riešení problémov riešených na medzinárodnej úrovni, keďže práve v medzinárodných organizáciách sa vedie dlhodobý boj s domácim násilím s výsledkom jeho definitívne ukončenia a kvalifikovaného potrestania konkrétnych násilníkov.

Ide o pojem bežne používaný širokou verejnosťou, aj napriek tomu nie je možné ho vymedziť a tým teda subsumovať pod neho všetky údery a konania proti osobám blízkym, proti rodine alebo násilné konania v partnerskom vzťahu. Základnou zásadou v občianskom práve, ktorá je upravená v zákone o rodine, konkrétne v článku 2, je stanovené: „rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Spoločnosť všetky formy rodiny všestranne chráni. „² Rodina by mala byť teda garanciou ochrany a bezpečného zázemia, nemala by teda vyvírať predpoklady na vytváranie násilia medzi jej jednotlivými členmi s dôrazom na ochranu a zdravie tých najzraniteľnejších a najslabších členov – deti. V roku 1989 na valnom zhromaždení OSN bol prijatý Dohovor o právach dieťaťa, má zabezpečovať ochranu tak ako v rodine aj mimo nej a je zárukou základných práv a slobôd dieťaťa.

Z doteraz získaných poznatkov formy domáceho násilia rozlišujeme:

1.fyzické násilie- rôzna intenzita ubližovania s viditeľnými následkami, ide o brutálne bolestivé útoky, ktoré so sebou nesú riziko poškodenia zdravia a v extrémnych prípadoch môže tento druh násilia vyústiť v priamemu ohrozeniu života.

2.psychické násilie- tak ako doma aj na verejnosti slovné urážky³, u psychického násilia si najskôr ohrozená osoba nemusí uvedomovať, že ide o násilie, napríklad- akékoľvek opatrenia súvisiace s žiarlivosťou si vykladá ako veľkú lásku, spravidla stojí na počiatku rozvíjajúceho sa reťazca

¹ <http://referaty.atlas.sk/vseobecne-humanitne/nauka-o-spolocnosti/14475/?print=1>

² K tomu pozri z.č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov

³ napríklad urážky týkajúce sa výzoru, správaniu, vyhrážky a pod.

fyzického násillia neskôr je ohrozená osoba vystavená súčasne fyzickým útokom i nadávkam a ponižovaniu

3.sociálne- násillné držanie obete pred spoločnosťou⁴, v prípade, že ohrozená osoba stratí kontakt s vonkajším svetom a nemá možnosť prediskutovať svoj problém, dochádza u nej k deformácii vnímanie reality čo má za dôsledok to, čo žije, teda dennodenné násillie.

4.ekonomické- v súvislosti so sociálnym- zamedzenie až zákaz chodenia do práce a bránenie prístupu k spoločným finančným prostriedkom⁵, v poslednej dobe sa rozširujú prípady, keď si násillník vzal vysoké pôžičky, ktoré nesplácal a pretože zmluva o pôžičke bola uzatvorená počas trvania manželstva, firmy vymáhajú tieto pohľadávky na ohrozené osobe, kým násillník mení miesto trvalého pobytu a nie možné ho potom vypátrať

5.sexuálne- násillné nútenie k pohlavnému styku a s ublížením na zdraví obete⁶, spravidla tiež nezanecháva stopy a odohráva sa v intímnom prostredí bez svedkov (v niektorých vyhrotených prípadoch sú svedkami deti

Ide o pojem bežne používaný širokou verejnosťou, aj napriek tomu nie je možné ho vymedziť a tým teda subsumovať pod jeho význam všetky údery a konania proti osobám blízkym, proti rodine alebo násillné konania v partnerskom vzťahu. Základnou zásadou v občianskom práve, ktorá je upravená v zákone o rodine, konkrétne v článku 2, je stanovené: „rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Spoločnosť všetky formy rodiny všestranne chráni.“⁷. Rodina by mala byť teda garanciou ochrany a bezpečného zázemia, nemala by teda vyvárať predpoklady na vytváranie násillia medzi jej jednotlivými členmi s dôrazom na ochranu a zdravie tých najzraniteľnejších a najslabších členov – deti. V roku 1989 na valnom zhromaždení OSN bol prijatý Dohovor o právach dieťaťa, má zabezpečovať ochranu tak ako v rodine aj mimo nej a je zárukou základných práv a slobôd dieťaťa.

⁴ napríklad: zákaz kontaktu s blízkymi, kamarátmi a rodinou.

⁵ napríklad: môže sa jednať aj o prípad ničenia osobných vecí obete

⁶ (napríklad: vynucovanie si rôznych sexuálnych praktík zo strany násillníka)

⁷ K tomu pozri z .č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Za ohrozené osoby môžeme zaradiť:

Ženy:

-ženy patria medzi najčastejšie obeť domáceho násilia, a to až z 92 - 98%.

Deti:

- spolu so ženami sú najčastejšie skupinou, ktorá sa stáva obeťami násilia v rámci rodiny. V súvislosti s týranými deťmi sa hovorí o syndróme CAN čiže syndrómu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa.⁸

Muži:

-táto skupina nie je veľká, napriek tomu však je veľmi latentná, muži sú obeťami domáceho násilia v 5%. Málokto muž verejne prizná, že je svojou ženou týraný.⁹

Seniori:

-jedná sa tiež o veľmi latentnú skupinu, ktorá len zriedka uverejní násilia. Medzi seniorov vo veku nad 65 rokov trpí domácim násilím 3 - 5% osôb.¹⁰

Zdravotne postihnutí:

-táto skupina ako obeť je takmer neznáma, len najzávažnejšie prípady, ktoré spravidla končí tragicky a dostanú sa pred súd, sú zverejnené. Násilie páchané na postihnutých je skryté, neexistujú žiadne štatistické údaje o jeho výskyte.¹¹

Právna úprava domáceho násilia v Slovenskej republike

V slovenskej republike a teda na národnej úrovni je boj s domácim násilím častejším predmetom odborných diskusií. Možnosťou v boji proti

⁸ V rodinách sa domáce násilie v 69% odohráva za prítomnosti detí. Je potrebné podotknúť, že niektoré organizácie, zaoberajúce sa domácim násilím, udávajú vyššie percento a podľa ich údajov bývajú deti svedkami domáceho násilia až v 80%. Avšak, možno konštatovať, že prítomnosť detí v prípadoch domáceho násilia je vysoko ohrozujúca a narúša ich zdravý vývoj.

⁹ Obraz muža ako obeť nepatria do mužskej charakteristiky, je spoločensky neprijateľný, vzbudzuje posmech, preto muži málokedy násilia zverejní

¹⁰ Väčšinou sa násilia na senioroch dopúšťajú ich deti, čo je pre seniorov veľmi bolestné a len neradi o tejto skutočnosti hovoria.

¹¹ Zdravotne postihnutí sú veľmi zraniteľná skupina, pretože sú často odkázané na starostlivosť násilníka, a vzhľadom k svojmu handicapu sa nie vždy dokážu účinne brániť

domácejmu násiliu je inštitút predbežného opatrenia na zákaz vstupu do spoločného obydlija lebo bytu upravený v Slovenskej republike v zákone číslo 99/1963 Zb. § 76 ods. 1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku. Nevýhodou tohto inštitútu je, že súd môže o predbežnom opatrení rozhodnúť aj bez výpovede svedkov- účastníkov¹², ohrozená osoba je nútená predložiť listinné dôkazy a teda je zaťažená dôkazným bremenom- čo môže spôsobovať ťažkosti. Za ďalšiu nevýhodu by sme mohli označiť lehotu na rozhodnutie o vydaní predbežného opatrenia, ktorá je podľa občianskeho súdneho poriadku sedem dní. Ide o lehotu, počas ktorej nedochádza k vykázaniu násilníka zo spoločného obydlija alebo bytu a teda je v bezprostrednom kontakte s ohrozenou osobou, ktorej neostáva nič iné, iba spoločnú domácnosť opustiť (problematiku opustenia spoločného obydlija práve ohrozenou osobou rozoberám ďalej v článku). Preto, hádam za výrazný pokrok pri riešení danej problematiky považujem prijatie novely zákona číslo 171/1993 Z. z. o policajnom zbore¹³. Vzorom prijatia danej novely bola obdobná úprava v Českej republike, platná a využívaná od roku 2007- vzorom pre Českú republiku sa stala rakúska a Nemecká právna úprava.

Podľa § 27) a ods. 1 z. č. 171/1993 o policajnom zbore je policajt oprávnený vykázat' z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby, najmä vzhľadom na predchádzajúce takéto útoky. Spomínaný paragraf ďalej stanovuje dobu vykázania zo spoločného obydlija a tak isto aj zákaz vstupu vykázanej osobe do spoločného obydlija počas 48 hodín od vykázania. Policajt je oprávnený vykázat' zo spoločného obydlija takúto osobu aj počas jej neprítomnosti.

Pri výklade tohto paragrafu a konkrétne spomínaného ustanovenia je len otázne, či sa účel nemíňa prostriedkom. Podstatou vyjadrujúcou dané ustanovenie je chrániť osobu, ktorá je obeťou domáceho násilia pred násilným správaním sa osôb, ktoré s ňou žijú v spoločnej domácnosti. Na vykázanie osoby zo spoločného obydlija je potrebné aby daná osoba spáchala trestný čin uvedený v Trestnom zákone.¹⁴ Spravidla pôjde o trestné činy týrania blízkej a zverenej osoby, trestný čin nebezpečného vyhrážania, ublíženia na zdraví, trestné činy proti dôstojnosti a pod. Po spáchaní niektorého z uvedených trestných činov policajt preverí dôvodnosť a pravdivosť skutkových okolností trestného činu a tak a ak zistí že sa

¹² K tomu pozri § 76 ods. 8 z. č. 99/1963 Občiansky súdny poriadok

¹³ (K tomu pozri § číslo 27)a- oprávnenie vykázat' zo spoločného obydlija)

¹⁴ tomu pozri z .č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

zakladajú na pravdivej výpovedi odovzdá násilníka- podozrivého, orgánom činným v trestnom konaní. Týmto sa má predísť inscenovanému- simulovanému domácemu násiliu a zneužívaniu inštitútu domáceho násillia, preto je dôležité aby danú situáciu policajt správne vyhodnotil a prijal správne rozhodnutia. V § 27)a písm. b, zákona o policajnom zbore, je stanovená podmienka vykázania ústne s určením presného priestoru, na ktorý sa vykázanie zo spoločného obydlija vzťahuje, čo príslušný policajt uvedie v potvrdení vykázania. Súčasne je vykázaná osoba povinná uviesť miesto kde sa bude zdržiavať, prípadne telefónne číslo, na ktorom bude zastihnuteľná. Orgán činný v trestnom konaní tu má k dispozícii účinný nástroj, ktorý mu priznáva § 71 Trestného poriadku- väzbu¹⁵. Väzba, ako trestný poriadok stanovuje môže byť udelená z troch dôvodov a to ako väzba kolúzna, úteková väzba a väzba preventívna. Ide o väzbu v prípade ak sú odôvodnené pochybnosti, že by mohlo dôjsť k páchaniu ďalšej trestnej činnosti páchatelom, k jeho úteku alebo ovplyvňovaniu svedkov.¹⁶ Problém môže nastať v prípade, ak podaný návrh na väzbu súd neschváli a tým neprijme dôvody na väzbu. Tu je potrebné uviesť otázku- prečo bol dôvod na vykázanie a prečo nebol dôvod na vzatie do väzby? S inštitútom vykázania je teda spojená otázka dodržiavania základných práv a slobôd, ktoré vykazuje jeho porušovanie. Využitím inštitútu vykázania teda dochádza k porušovaniu základných práv a slobôd garantovaných ústavou, avšak zákonodarca v tomto prípade kolízie práv ohrozenej osoby a násilníka, pri ktorom dochádza k jeho vykázaniu, uprednostňuje práva jednej osoby pre právami tej druhej. Prednosť v tomto prípade majú práva ohrozenej osoby- práva obeť, princípom čoho je aj úprava tohto inštitútu. Takýto zásah pripúšťa aj samotná Listina základných práv a slobôd, podľa ktorej je takýto postup možný v demokratickej spoločnosti na ochranu zdravia, života a práv iných osôb.

Na rozdiel od predbežného opatrenia upraveného v občianskom súdnom poriadku je inštitút vykázania zo spoločného obydlija promptnejší, efektívnejší a poskytuje okamžitú ochranu ohrozovanej osobe, tým že násilník a obeť nezostávajú spolu v jednej domácnosti ako je to v prípade predbežného rozhodnutia, nie je nútená opúšťať obydlie alebo trpieť ďalšie útoky zo strany násilníka a žiť v strachu a obave o svoj život. Preto je dôležité, aby predbežnému opatreniu predchádzalo vykázanie a tým sa zabránilo vyššie spomenutým následkom.

Cieľom tohto inštitútu je chrániť osoby, ktoré sú obeťami domáceho násillia a teda vyriešenie neľahkej problematiky zásahom do súkromnej sféry konkrétnych osôb- obeť a násilník. Je potrebné dbať na zabránenie ďalším

¹⁵ k tomu pozri z. č. 301/2005 Z. z Trestný poriadok

¹⁶ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., Listina základných práv a slobôd- ústavný zákon číslo 23/1991 Zb.,

útokom zo strany násilníka a tým zabezpečiť ochranu ohrozenej osobe bez upustenia je vlastného obydlija. Pri rokovaní a prijímaní predmetnej novely bolo dostatočne rozoberaná problematika náhradného bývania páchatel'a-násilníka. Bol vyjadrený názor, ktorý prezentoval stanovisko požiadavky zabezpečiť páchatel'ovi (nedá sa povedať, že trestného činu, nakoľko samotný trestný zákon trestný čin domáceho násilia nepozná) náhradné ubytovanie. Odôvodnené to bolo zásahom do práv páchatel'a a tým mu bránenia do práv užívania veci. Aj napriek dlhým diskusiám a odôvodneniam bolo od požiadavky náhradného ubytovania upustené a ako spomínam v tomto článku ďalej, v zákone o Policajnom zbore je stanovená povinnosť vykázanaj osoby oznámiť príslušnému policajtovi kde sa bude zdržiavať, z čoho je možné analogicky vyvodit', že ubytovanie si vykázaná osoba zabezpečuje sama. „ Podľa docentky Čírtkovej „takéto opatrenie nie je odvodené z morálneho úsudku (je nemorálne, aby obeť trpela za niečo, čo nespôsobila a nezavinila), ale z vedeckých poznatkov o špecifikách viktimizácie domáceho násilia. Domáce násilie psychicky traumatizuje obeť a vedie k strate schopnosti riešiť ťaživú situáciu. Inštitút vykázanaj má nielen zaistiť ochranu obeť pred ďalším násilím, ale predovšetkým prispieť k jej psychickej stabilizácii tak , aby ohrozená osoba opäť získala kompetencie na hľadanie vhodných spôsobov riešenia svojej situácie“¹⁷ Výrazným znakom inštitútu vykázanaj je posilnenie postavenia Policajného zboru a príslušných policajných príslušníkov, ktorý sú oprávnený jednostranne a samostatne rozhodovať o zásahu do základných práv a slobôd osôb, pričom je nám známe že na rozhodnutia policajta trestný poriadok vyžaduje súhlas prokurátora.

Zo zavedením vykázanaj so spoločného obydlija alebo bytu je spojené určité riziko. Hlavným problémom a snád' aj negatívom v danej legislatívnej úprave je nedostatočná lehota- 48 hodín. Počas tejto lehoty si ohrozená osoba- obeť domáceho násilia musí usporiadať všetky svoje záležitosti, pokúsiť sa žiť sama, bez násilia a týrania- čo je v prípade obeť domáceho násilia často prelomový bod, kedy sa opäť vracajú späť k násilníkom, ako k potrebe, ktorú postupne prestávajú pociťovať ako negatívum, sú na osobe násilníka závislé (dokázané dlhodobou štúdiou psychológov a psychiatrov). V tejto lehote je najdôležitejšie vyriešenie si tých najzávažnejších vecí a záležitostí, ktorými sú prioritne podanie návrhu vydanie predbežného opatrenia s podrobným opísaním skutkového stavu, keďže ako je vyššie spomenuté na dané rozhodnutie súdu nie je potrebný výsluch účastníkov, ďalej je to vyriešenie spoločného bývanaj, podanie návrhu na rozvod pokiaľ ide o domáce násilie medzi manželmi, a veľmi často nevyužitým alebo neskôr stiahnutým podaním trestného oznámenaj, ktoré je bezprostredne potrebné na následné súdne riešenie konkrétneho prípadu.

17

<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&MID=221&edllnkid=4448081&phContent=~/EDL/ShowArticle.ascx&ArticleId=26667&pa=13347>

Na rozdiel od Českej republiky¹⁸, kde je úprava vykázania zo spoločného obydlija upravená na desaťdňovú lehotu, nie tomu inak ani v prípade obdobne úpravy vykázania v Nemecku a Rakúsku.

Ďalším neefektívnym dôsledkom prijatia spomínanej novely je nevytvorenie dostatočných centier- organizácii na pomoc pri ochrane proti domácemu násiliu ako to je v prípade Českej republiky. V Českej republike boli bezprostredne po prijatí novely zákona o vykázaní vytvorené intervenčné centra a to s vyškolenými pracovníkmi a špecialistami. Ide o akreditovaných pracovníkov s špecializáciou na problematiku ochrany proti domácemu násiliu. Pracovníkom intervenčných centier je do 48 hodín od vykázania doručené rozhodnutie o vykázaní konkrétneho páchatel'a, čo je podnetom na skontaktovanie sa s obeťou násilia (ohrozenou osobou) pre poskytnutie pomoci, či už sociálnej, ekonomickej, právnej, psychologické a pod. Je preto ešte dostatok času, s ohľadom na našu právnu úpravu pre potrebné právne a iné kroky zabezpečujúce ochranu života, zdravia a práv iných osôb, predovšetkým osoby ohrozenej. V zákone číslo 171/1993 o policajnom zbore, konkrétne § 27)a ods. 6 je stanovená povinnosť policajtovi informovať ohrozenú osobu o možnosti podania návrhu na vydanie predbežného opatrenia a tak isto podľa možnosti poskytnúť jej v písomnej forme informácie o organizáciách na pomoc poškodeným, vrátane informácií o službách nimi poskytovaných a poskytnúť kontakt na organizácie poskytujúce pomoc obetiam domáceho násilia. Zavedenie inštitútu vykázania je sprevádzané nezaškolenými príslušníkmi Policajného zboru ohľadom dôležitosti uplatnenia tohto vykázania, metodiky využiti, ako sa správať, prípadne poskytnúť pomoc na mieste páchaného trestného činu alebo domáceho násilia

Podľa § 27)a ods. 8 predmetného zákona vykázanie zo spoločného obydlija končí uplynutím 48 hodín od vykázania zo spoločného obydlija alebo bytu, ak ďalej nie je ustanovené inak. Počas soboty, nedele a sviatku sa plynutie tejto lehoty prerušuje. Plynutie lehoty pokračuje najbližší nasledujúci pracovný deň. Doručením návrhu na vydanie predbežného opatrenia na súd počas vykázania zo spoločného obydlija sa trvanie vykázania zo spoločného obydlija predlžuje až do nadobudnutia vykonateľnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu, o čom sa vykázaná osoba upovedomí v rámci poučenia, útvar Policajného zboru poskytne ohrozenej osobe súčinnosť pri doručovaní návrhu predbežného opatrenia- predĺženie trvania doby vykázania- len za podmienok stanovených zákonom. Príslušný útvar policajného zboru preveruje dodržiavanie zákazu zdržiavania sa v spoločnom obydlí, zákon však Policajnému zboru neprikazuje nepretržité sledovanie násilníka, preto nie je vylúčené že daná osoba sa v čase vykázania (48 h.) do spoločnej domácnosti aj napriek zákazu nevráti. Porušenie povinnosti nezdržiavať sa v spoločnej domácnosti- v spoločnom obydlí sa bude postihovať ako trestný

¹⁸ Pozri zákon číslo 135/2006 Sb

čin marenia výkonu úradného rozhodnutia a tým nie je vylúčené ani vzatie násilníka do väzby.

Inštitút vykázania zo spoločného obydlija je potrebné vnímať ako ochranu, preventívne opatrenie a v žiadnom prípade ho netreba vnímať ako trest. Týmto pochopením dochádza k pochopeniu samotného inštitútu vykázania orgánmi činnými v trestnom konaní a tak isto aj verejnosťou.

Slovenská republika je krajina, ktorú je možné zaradiť medzi tie, ktorých problematika domáceho násillia je rozoberaná ako na národnej tak aj medzinárodnej úrovni a nie je pre túto krajinu ľahostajná, o čom svedčia mnohé prijaté medzinárodné dokumenty a implementované smernice, ktoré Slovenská republika prijala. Nezaostáva ani vlastná právna úprava, čím je podrobne vyjadrená ústavná zásada dodržiavania základných práv a slobôd prijatím zákonov v jednotlivých odvetviach, hlavne v občianskom a trestnom práve. Oficiálnych štatistík preukazujúcich domáce násillie v nejakej väčšej miere absentuje, a preto je veľmi náročné odhadnúť reálny výskyt domáceho násillia. Každý prípad je konkrétny, jedinečný a vyžaduje si osobitnú pozornosť.

Ak sa počas vykázania zo spoločného obydlija zistí, že neboli splnené podmienky vykázania zo spoločného obydlija podľa odseku 1, vykázanie zo spoločného obydlija útvar Policajného zboru ukončí, o čom sa ohrozená osoba a vykázaná osoba neodkladne upovedomí¹⁹.

Trestný zákon medzi trestné činy nezaradzuje domáce násillie, platný trestný zákon nepozná pojem domáceho násillia. Je veľmi ťažké a náročne vymedziť skutkovú podstatu trestného činu a vôbec zaradiť tento druh konania do jednotlivých hláv a teda do systematiky trestného zákona. Pôjde o trestný čin proti životu a zdraviu, alebo o trestný čin zaradený medzi trestné činy proti dôstojnosti, rodine a mládeži? Najväčší problém úpravy domáceho násillia je vymedziť a určiť hranice kedy je možné hovoriť a konanie násilníka subsumovať pod týranie, resp. pod protiprávne konanie. „Zločinnosť (trestná činnosť) predstavuje súhrn všetkých trestných činov, ktoré úmyselne alebo z nedbanlivosti spáchali trestne zodpovedné osoby na určitom území a v určitom ohraničenom časovom období. Je však potrebné zdôrazniť, že trestná činnosť (zločinnosť) nie je obyčajným súčtom jednotlivých trestných činov, ale je ich organickým súhrnom. Pojem súčet totiž určuje iba kvantitatívnu stránku trestnej činnosti (zločinnosti), kým pojem súhrn vyjadruje aj kvalitatívnu stránku trestnej činnosti (zločinnosti). Napriek tomu, že sa trestná činnosť (zločinnosť) skladá z jednotlivých individuálnych trestných skutkov, vytvárajú tieto skutky vo svojej podstate hromadný spoločenský jav, v ktorom sa stierajú individuálne rozdiely a ktorý sa tak odlišuje od častí, ktoré ho tvoria. Len takto, ako hromadný

¹⁹ z. č. 171/1993 §27)a ods. 9 o policajnom zbore.

spoločenský jav, zločinnosť odráža vo všeobecnej rovine stav spoločenských vzťahov a hĺbku a charakter rozporov v spoločnosti.²⁰

Nie vždy má totiž násilie takú intenzitu a silu, aby bolo možné ho posúdiť ako trestné činy týrania blízkej a zverenej osoby alebo V každej domácnosti môže dôjsť k hádke, v niektorých prípadoch však hádky prerastú k vyhrážaniu, ktoré v niektorých prípadoch vzhľadom k osobe páchatel'a alebo okolnosti, môže vyvolať odôvodnené obavy, že sa jedná o násilné konanie. (napríklad: keď bude manžel jednorázovo naháňať manželku so sekerou po dvore, bez toho aby ju skutočne napadol). Takéto konanie by potom mohlo byť posúdené ako trestný čin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona. Podľa zákonného ustanovenia bude ten, kto inému vyhráža usmrtením, ťažkou ujmu na zdraví alebo inou ťažkou ujmu takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok. Do úvahy by mohol prichádzať aj trest všeobecne prospešných prác alebo peňažný trest, trest domáceho väzenia by v danom prípade asi nebol najlepším riešením, aj keď teoreticky je možné uložiť aj ten.

Ak páchatel' svojim konaním majúcim znaky týrania, spôsobí poškodenému aj zdravotnú ujmu (telesnú i duševnú), môže jeho konanie byť zároveň posúdené ako trestný čin ublíženia na zdraví podľa § 155 Trestného zákona. Trestná sadzba sa v závislosti na rozsahu ujmy a zavinenie páchatel'a môže činiť v najľahšom prípade šesť mesiacov až tri roky odňatia slobody, v najťažšom prípade potom môže byť uložený trest odňatia slobody na osem až šesťnásť rokov. Ak by páchatel'ovi bol preukázaný úmysel svoju obeť usmrtiť, jednalo by sa o trestný čin vraždy podľa § 145 Trestného zákona alebo o pokus tohto trestného činu. " Podstatou trestného činu vraždy podľa § 145 Trestného zákona je úmyselné usmrtenie inej osoby, za ktoré páchatel'ovi hrozí v základnej skutkovej podstate trest odňatia slobody na pätnásť až dvadsať rokov. V prípade ak páchatel' inú osobu úmyselne usmrtí s vopred uváženou pohnútkou, bude sa tento skutok klasifikovať ako trestný čin úkladnej vraždy § 144 TZ, za ktorý páchatel'ovi hrozí v základnej skutkovej podstate trest odňatia slobody na dvadsať až dvadsaťpäť rokov. Vopred uváženou pohnútkou rozumieme sformovanie rozhodnutia usmrtiť iného, ktoré nastalo dlhší časový úsek pred samotnou realizáciou tohto zámeru. Rozhodnutie teda musí byť aspoň čiastočne spracované intelektovou zložkou vôle páchatel'a, aby bolo uvážené, nestačí úplne emocionálne rozhodnutie. Vopred uvážená pohnútkou sa spravidla vyznačuje plánovaním a ďalšou prípravou realizácie zámeru".²¹ Domáce násilie by mohlo byť v niektorých prípadoch posúdené aj ako trestný čin vydierania podľa trestného zákona, ak páchatel' svoju obeť násilím alebo hrozbou násilia alebo inej ťažkej ujmy núti, aby niečo konala

²⁰ Madliak, J. a kol.: Kriminológia, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice 2005, s. 20 – 21

²¹ Madliak, J. a kol.: Kriminológia, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice, 2005, s. 215

alebo strpeli.. Ak by páchatel' neužil násilia alebo hrozby násilím, ale zneužíval by tiesne alebo závislosti obeť k tomu, aby ju prinútil, aby niečo konala alebo trpela, mohlo by sa jednať o trestný čin útlaku. V niektorých prípadoch by mohlo byť domáce násilie vo forme bránenia obeť voľnom pohybe. Takéto konanie by mohlo byť posúdené ako trestný čin obmedzovania osobnej slobody, prípadne dokonca ako trestný čin pozbavenia osobnej slobody. Nakoniec potom v niektorých prípadoch môžeme medzi domáce násilie zaradiť aj trestné činy znásilnenia podľa alebo sexuálneho zneužívania (podľa niektorých odborníkov sa drvivá väčšina znásilnení odohrá medzi manželmi).

Trestné nie je len samotné týranie blízkych osôb, ale aj porušenie opatrenia polície, alebo predbežného opatrenia súdu, ktorým bolo násilníkovi zakázané zdržiavať sa v spoločnom obydli a približovať sa k obeť. Ak útočník tento zákaz závažným spôsobom alebo opakovane poruší (a ani nemusí dôjsť k nejakému útoku), dopúšťa sa trestného činu marenia výkonu úradného rozhodnutia a vykázanie podľa za čo mu môže byť uložený trest odňatia slobody na dobu až troch rokov.

Podľa článku 1. Listiny základných práv a slobôd sú ľudia slobodní a rovní v dôstojnosti a v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, neodcudziteľná a nepremlčateľné. Zaručujú sa všetkým bez rozdielu pohlavia, rasy, etickej národnosti, náboženstva a pod. Každý je spôsobilý mať práva, každý má právo na život. Listina základných práv a slobôd ďalej stanovuje, že nedotknuteľnosť osoby je zaručená, zaručuje aj osobnú slobodu človeka a v článku 10 ustanovuje, že "každý má právo, aby bola zachovaná jeho ľudská dôstojnosť, osobná česť, dobrá povesť a chránené jeho meno". Podľa Ústavy SR štát dbá na ochranu základných práv a slobôd, ktoré sú pod ochranou súdov. Štát má teda povinnosť chrániť základné práva a slobody svojich občanov a nemôže tolerovať žiadne prípady porušovania základných práv a slobôd, a to ani pokiaľ k nim dochádza v kruhu rodinnom. Zaujímavá je štúdia týkajúca sa duševného stavu násilníka, rizikových faktorov, príčin a ďalších vplyvov spôsobujúcich násilia. Ako rizikové faktory je označovaná skutočnosť, že ako u agresora, tak u obeť zvyčajne už predtým dochádzalo k násiliu v rodine alebo v okolí. Z detí týraných žien či mužov sa s najväčšou pravdepodobnosťou stanú v dospelosti násilníci alebo si nájdu partnera s násilnícku povahou. Násilím sa začala zaoberať aj genetika, kedy výskum dvojčiek a adoptovaných detí dokázal pravdepodobnosť existencie určitého dedičného komponentu násilia. Výskumy dokázali, že najagresívnejší zvieratá, vrátane "ľudí", majú nižšiu hladinu serotonínu a do procesu agresie zasahujú aj

ďalšie neurotransmitery. Predchádzanie násiliu a jeho liečenie²². Príčiny násilia sú teda veľmi rôznorodé. Môžu za ním stáť rodinné pomery, škola a učiteľia, politika, médiá, historicko-politické súvislosti a rad ďalších faktorov. Násilie nie je zatiaľ považované za chorobu, a preto ho nemožno ako choroba liečiť. Bezpochyby však existujú nástroje, ako zmierniť jeho prejavy. V princípe sa však ukazuje, že napriek vedeckému pokroku agresivita v človeku pretrváva, ba dokonca aj rastie. "Na základe oficiálnych štatistík štruktúru násilnej kriminality tvoria najmä trestné činy vraždy, lúpeže, násilia na verejných činiteľoch a úmyselné ublíženie na zdraví."²³

Záver

Počas niekoľkých posledných rokov sme sa o domácom násilí mohli dozvedieť z novín aj z niekoľkých iných médií, čo podľa sociologických výskumov výrazne prispelo k zlepšeniu informovanosti slovenskej verejnosti a pozitívnejší postoj k tejto problematike. Ochota pomôcť obetiam sa prejavila aj v našej legislatíve. Od začiatku tohto roka sú policajti obdarení právomocí vykazať násilníka na 48 hodín zo spoločného obydliia. Avšak napriek všetkej snahe mnohých odborníkov niektoré mýty o domácom násilí stále pretrvávajú." Latentná trestná činnosť prispieva k tomu, že nie je možné s určitosťou hovoriť o tom, či nárast alebo pokles štatistických údajov o zločinnosti je spôsobený skutočným rastom alebo poklesom zločinnosti, alebo či ide len o zmenu pomeru medzi jej zjavnou a latentnou formou. K takémuto stavu prispieva i aktivita policajných orgánov, od ktorých v prevažnej miere závisí, či trestná činnosť bude odhalená alebo ostane utajená."²⁴

Literature:

- Ficová, S. a kol.: Občianske právo procesné. Základné konanie. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 2005.. ISBN 80-7160-194-2.
- Madliak, J. a kol.: Trestné právo hmotné – Všeobecná časť, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice 2006, ISBN 80-7097-565-2.
- Madliak, J. a kol.: Kriminológia, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice 2005. ISBN 80-7097-601-2

²² napríklad implantovaním elektronických stimulátorov do mozgovej oblasti je však zatiaľ u mnohých odborníkov zoradený do oblasti sci-fi

²³ Madliak, J. a kol.: Kriminológia, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice 2005 , s. 211 – 213

²⁴ Madliak, J. a kol.: Kriminológia, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice 2005 , s. 92

- Ivor, J. a kolektív: Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava: Iura Edition, 2006. 530 s. ISBN 80-8078-084-6.
- Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-211-8.
- Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P.: Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2006. ISBN 80-80-78-078-1.
- Ústava Slovenskej republiky č. 450/1992 Z.b
- Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd.
- Zákon č. 140/1961 Sb. trestný zákon.
- Zákon č. 99/1963 Zb. občiansky súdny poriadok
- Zákon č. 283/1991 Sb. o Policii ČR
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
- Zákon č. 171/1993 Z. z. o policajnom zbore
- http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cJqIIANwadIJ:www.minv.sk/%3Fministerstvo-vnutra%26subor%3D1521+pr%C3%A1vo+v+boji+proti+dom%C3%A1cemu+n%C3%A1siliu&cd=6&hl=sk&ct=clnk&gl=sk&lr=lang_cs%7Clang_sk
- <http://zaborska.blog.sme.sk/c/34502/Boj-proti-domacemu-nasiliu-na-pode-EP.html>
- http://www.andrejmatel.info/Texty/Charita/Matel_Pomoc%20zenam%20obetiam%20domaceho%20nasilia.pdf
- <http://www.radaeuropy.sk/?stop-domacemu-nasiliu-pachanemu-na-zenach>

Contact – email

janka.schafferova@gmail.com